

ביאורים

מהדורת אור עציון

³²⁴ הקב"ה יודע את מסתרי נפש האדם, כמו שנאמר (משלי כ, כז): "נר ה' נשמת אדם, חופש כל חדרי בטן", בפירושו למשלי, רבנו פירש: "כמו שבבית אפל אין אדם יודע מה שיש בו עד שיכניס לתוכו נר ויתגלה לו כל מה שבתוכו, כך אתה רואה אדם ואינך יודע מה בליבו, וידיעת ה' חודרת דרך משל לתוך מסתריו וידוע לפניו הכול, ואי אפשר שידע זאת זולת ה', כמו שאי אפשר לראות מה שבחדרים כי אם על ידי אור נר או זולתו. ולפיכך אמר (ירמיה יז, ט-י): "עקוב הלב מכל ואנוש הוא מי ידענו אני ה' חוקר לב בוחן כליות", והמשילו לנר מבין כל שאר האורות מחמת שאורו ממוצע וישר ואפשר להביאו לכל מקום שירצה האדם ומצוי הוא בכל זמן ובכל מקום, מה שאין כן שאר המאירים. וכן המשיל הכתוב את היחס בין ה' לנפש ליחס שבין האש המתיכה שבכור לזהב ולכסף, כמו שנאמר (משלי יז, ג): "מצרף לכסף וכור לזהב ובוחן ליבות ה'".

³²⁵ במעשים רבים האדם איננו מרגיש את ההבדל בין מצווה ועבירה, הוא אוכל שני מאכלים, האחד מותר והאחד אסור, ואינו מרגיש שום הבדל ביניהם, הוא יכול להיות עם שתי נשים, אחת מותרת לו ואחת אסורה לו ואין הוא מרגיש בהבדל בין השתיים, אך הנפש שלו מתלכלכת, ורק הקב"ה יודע להבחין בין המצווה לעבירה, כמו שנאמר (משלי כא, ב): "כל דרך איש ישר בעיניו ותוכן רוחות ה'".

³²⁶ כפי שאמרנו לעיל, כאשר אדם מרבה בעשיית מצוות, נפשו מזדככת, כמו שנאמר (איוב לג, כח): "וחיתו באור תראה", וכן "לאור באור החיים" (שם, ל), וכאשר הוא מרבה בעבירות, נפשו נעכרת, כמו שנאמר (תהילים מט, כ): "ועד נצח לא יראו אור". הקב"ה זוכר את כל מעשי האדם, והרי הם לפניו כדבר הכתוב אצל האדם, כמו שנאמר על הצדיקים (מלאכי ג, טז): "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זיכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו", ועל הרשעים נאמר (ישעיה סה, ו): "הנה כתובה לפני לא אחשה כי אם שלמתי".

³²⁷ מהפסוקים שהבאנו ניתן להבין, שהקב"ה זוכר את מעשי האדם על ידי כתיבה, אך זהו כמובן משל. הקב"ה גמול חסד עם האדם, ונתן בו יכולת להמיר כל דבר שהוא שומע לכתיבה, כדי שיוכל לזכרו לטווח רחוק. הקב"ה כמובן לא זקוק לדבר זה, מפני שהוא זוכר ללא כתיבה. אצלנו הכתיבה היא כלי עזר, הדבר דומה למשקפיים אצל אדם עם קשיי ראייה ולמקל לאדם צולע, אדם בריא לא זקוק לעזרים אלו, וכך גם הקב"ה איננו זקוק לכלי עזר על מנת לזכור. והנביא המשיל זאת לכתיבה, כדי שאנו נבין זאת יותר טוב.

³²⁸ כל זמן שהעולם הזה קיים, הקב"ה זוכר את כל מעשי בני האדם, כדי לתת להם גמול בעולם הבא, אותו יבא הקב"ה לאחר שיבראו כל בני האדם הצריכים להיברא לפי חוכמת ה', כמו שאמר שלמה המלך (קהלת ג, יז): "אמרתני אני בליבי את הצדיק ואת הרשע ישפוט האלהים", וכן נאמר עוד בקהלת (יב, יד): "כי את כל מעשה האלהים יבא במשפט אם טוב ואם רע".

³²⁹ אומנם הקב"ה ייתן את עיקר השכר לאדם בעולם הבא, אך חלק ממנו ניתן כבר בעולם הזה. והשכר בעולם הזה הוא סימן לגמול שינתן בעולם הבא. הטובות לצדיקים נאמרו בפרשת בחוקותי, ונאמר על השכר הטוב (תהילים פו, יז): "עשה עימי אות לטובה ויראו שונאי ויבושו", ועל הקלות למי שלא שומע לקול ה', שנכתבו בהמשך הפרשה, אמרה התורה (דברים כח, מו): "והיו בך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם".

³³⁰ עיקר הזכות של הצדיקים נשמר לעולם הבא, כמו שנאמר (תהילים לא, כ): "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך", וכן כל העונשים על עבירות הרשעים נשמרים ולא דנים אותם עליהם בעולם הזה, כמו שנאמר (דברים לב, לד): "הלא הוא כמוס עימדי חתום באוצרותי".

להצלחת תמר בת רחל הי"ו

לעילוי נשמת שלמה בן סוליקה ושמחה בת רחמה לבית דדון ז"ל

הבורא יודע מה בלב האדם ונותן שכר על מעשיו

³²⁴ ואמר כי היא לז' כאור הנר אשר יחפש לו כל המחבואים והחדרים ויראה כל מה שהוא נסתר בם, כמו שכתוב (משלי כ, כז): "נר ה' נשמת אדם חפש כל חדרי בטן, ואמר עוד, כי הוא חם כאש" אשר תתיך הנהב והכסף בכור ותזקק אותם, כמו שכתוב (שם יז, ג): מצרף לכסף וכור לזהב ובוחן לבות ה'. ³²⁵ ואמרתני מה נפלא הדבר הזה, כי האדם הוא אוכל שתי אכילות מתר ואסור, ורואה אותם שגין אותו, ובוועל שתי בעילות מתר ואסור, ומצאם ערבים, וחושב אותם על דרך אחת, והמראה הוא מרצה מה שפועלים ברוח"ו כאשר בארנו, וכמו שכתוב (שם כא, ב): כל דרך איש ישר בעיניו. ³²⁶ ואחר כן התבאר לי כי הזכיות כשיברו לנפש, תזך ותאיר, כמו שכתוב (איוב לג, כח): וחייתו באור תראה. לאור באור החיים (שם ל). וכאשר ירבו עליה העוונות תעכר ותחשך. וכאשר אמר במי שהוא כן (תהלים מט, כ): עד נצח לא יראו אור. ואחר כן הודיענו כי הוא שומר כל אלה הזכיות והחובות על כל בני אדם, והמה אצלו ככתובים אצלנו, כמו שכתוב על הצדיקים (מלאכי ג, טז): ויפתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחשבי שמו. ואמר על הרשעים, (ישעיה סה, ו): הנה כתובה לפני לא אחשה כי אם שלמתי. ³²⁷ וכאשר השתכלתי בזה המשל"ו מדברי החכם, מצאתי בתכלית התקון והנכונה, והוא שאנחנו, המון הברואים, מפני שמצאנו ביכלתנו אשר שמה החכם בנו שגבין האותיות אשר נדבר בם, ונוליד לכל אות סימן מהמכתב, עד שנשמו בזה חשבוננו וכל החדושים אשר נצטרך לדעתם, כל שכן שיהיה בחקמתו הוא מה שישמור עלינו הכל בלי כתב ולא ספר. ודמה לנו זה בכתב, בעבור שהרגלנו בו החשבון, לקרב אל הבנתנו כאשר בארתי. ³²⁸ והודיענו עוד, כי בעוד שאנחנו עומדים בעולם המעשה, הוא שומר על כל אחד מעשהו, וכבר זמן גבולו עליו לעולם האחר אשר הוא עולם הגמול, והעולם ההוא יבראהו כשישלים כל מספר המדברים"ו אשר חיבה חקמתו שבראם, שם יגמל הכל כפי מעשיהם, כמו שאמר החכם (קהלת ג, יז): אמרתני אני בלבי את הצדיק ואת הרשע ישפט האלהים, ואמר עוד (שם יב, יד): כי את כל מעשה האלהים יבא במשפט וגו'. ³²⁹ ואני עתיד לבאר דעת הגמול במאמר התשיעי מהספר הזה במה שיקשר. ועם זה לא הניח עבדיו בעולם הזה בבלי גמול על הטוב וענש על האשם, מה שיהיה לאות ולסימן לכל המנח"ו לעת הקבץ מעשה הברואים. ועל כן אנחנו רואים שהוא זוכר"ו בתורה הברכות אשר בפרשת אם בחקותי (ויקרא כו, ג-א), ואמר בכמוהו (תהילים פו, יז): עשה עמי אות לטובה. וזוכר הקלות אשר בוהיה אם לא תשמע (דברים כח טו-סח): ואומר עליהם (שם מו): והיו בך לאות ולמופת. ומענינים בעולם הזה, ³³⁰ וכל הזכיות שמורות לצדיקים וחתומות כמו שכתוב (שם לב, לד): הלא הוא פמס עמדי חתם באוצרותי.

היא לו - ה' רואה את פגמי הנפש. **חם כאש וכו'** - ה' מבחין בין חלקי הטוב והרע שבנפש, ככור הברזל המפריד בין הזהב לסיגים. **והמראה** - היודע להבחין בין דברים. **ברוח** - השפעת המעשה על הנפש. **וחייתו** - חייו. **המשל** - ה' אינו צריך לכתוב בספר, אלא זהו משל. **שומר** - יודע וזוכר את זכויותיו כדי לתת לו גמולו. **כשישלים כל מספר המדברים** - כשייבראו כל בני האדם שצריכים להיברא. **שם** - בעולם הבא. **לכל המנח"ו וכו'** - לשכר השמור בעבורו בעולם הבא. **זוכר** - מזכיר.